

Gróf Andrassy választójogi tervezete.

Írta : Réz Mihály.

Mindazon tervezetek között, amelyek eddig a választói jog: szabályozását illetőleg nyilvánosságra jöttek, a magyar szupremácia érdekeit kétségkívül leginkább az a tervezet óvja meg,, amelyet gróf Andrassy Gyula 1908-ban mint belügyminiszter terjesztett elő s amely a többszavazati rendszer alapján áll.

Amennyire egyáltalában lehetséges az általános választói jog: káros hatásait ellensúlyozni s a magyar szupremácia érdekeit emellett is fenntartani: kétségtelenül csak a pluralitás alapján lehet.

Minden tekintetben azonban még ez sem képez korrek-tívumot.

Az általános választói jog legfőbb hátránya ugyanis, hogy a közéletbe sodor olyan tömegeket, amelyek ma passzive visel-kednek, de amelyekben folytonos választási agitáció hatása alatt fölébredhetnek azon faji és felekezeti érzések, amelyek a ma-gyarságra és a haladásra a legnagyobb mértékben vészhozók.. Ezt a veszedelmet a pluralitás nem háríthatja el, mert hiszen a nagy tömegek ezen rendszer által is belesodortatnak a választási agitáció izgalmaiban. De az az érdeme mégis megvan, hogy *szű-kebb térre szorítja* e veszélyt. Az agitátor t. i. csak ott fog mű-ködni, ahol *érdemes*; azaz ahol a választói eredmény tekinteté-ben a pluralitás nem húzza keresztül számításait.

Természetesen marad így is elég kerület, ahol a pluralitás-sem segít, s még ott is, ahol a választási eredményt kedvezően

befolyásolja, a kedélyeket épp ezáltal elkeseríti. Ez azonban nem a pluralitás hibája, hanem az általános választói jogé; a pluralitás csak korrigálja — ahol lehet — a hibát.

Sokkal jelentékenyebbek azonban azon előnyök, amelyekel a pluralitás a választási eredmények tekintetében biztosít.

Hogy a magyarság fölényét mily rendkívüli mértékben biztosítják a többes szavazatok, azt legjobban a következő számok mutatják: a hármás szavazattal bírók 71.7 százaléka volna magyar; a kettős szavazattal bíróknak pedig 63.3 százaléka; az összes plurális szavazóknak 65 százaléka.

(Az egyes szavazattal bíróknak csupán 58.6 százaléka magyar.)

Mint hogy a többes szavazatok az összes szavazatoknak 60.9 százalékát teszik ki: ennél fogva nyilvánvalók az oly rendszer előnyei, amely *a szavazatok 60.9 százalékánál 65 százalék magyar szavazatot teremt.*

Midőn azonban a rendszer eleget kíván tenni a magyar szupremácia érdekeinek, egyszersmind a munkás osztálynak is rendkívüli előnyöket biztosít.

Míg eddig a munkás osztály a szavazatoknak csupán 6.1 százaléka volt: Andrásy terve szerint jövőre az összes szavazatok 36.3 százalékát tenné.

„Több munkás választó (1,130.083) lesz, — mondja az indokolás, — mint amennyi választó ma egyáltalában van (1,119.621). Sőt ugyanaz a munkás osztály, amely idáig jóformán teljesen ki volt zárva a választói jogból, jövőre plurális szavazathoz is jutna, amennyiben a munkás osztályból 294.297, vagyis közel 300.000 egyén ruháztatnék föl kettős szavazati joggal, tehát majdnem ötször annyi munkás, mint amennyi ma egyáltalán választói joggal bír, úgy, hogy a munkás-szavazatok száma a mostani 66.000 helyett 1,400.000-et tenne ki.”

Andrásy tervezete a munkás osztály szempontjából óriási előhaladást jelent és a tervezetnek „reakciós” elnevezése nyilvánvalóan rosszhiszemű.

A magyar közéletnek egyik régi elve az, ami itt érvényesül: *pars sanior concludat.*

Azt mondják, hogy e rendszer a „feudális” érdekeket védelmezi. Vizsgáljuk a plurális szavazatok jogcímét s látni fogjuk,

hogy ez is mennyire csupán a nagyközönség felületesebb részének megtévesztésére hangoztatott frázis csupán.

Kettős szavazattal bírna Andrásy tervezete szerint:

1. aki a középiskolának négy osztályát elvégezte;
2. aki oly állásban van, melyhez ily kvalifikáció szükséges,;
3. aki 32 éves, katona volt és 3 törvényes gyermeke van;
4. aki 20 korona állami egyenes adói fizet;

1. aki mint munkaadó legalább 5 év óta, legalább 16 éven felüli fizetéses férfi személyt állandóan alkalmaz;

2. aki mint gazdasági, ipari, kereskedelmi, vállalati, háztartási alkalmazott legalább 5 év óta ugyanazon munkaadónál van alkalmazva.

És most kérdezem: jóhiszemű-e *ezt* a tervet a vagyonos osztály érdekképviselőire irányuló kísérletként tüntetni föl?

Hát csak a bőrkabátosok végeznek 4 középosztályt? Hál csak az ezerholdas tölt be 32 évet s lesz 3 gyermeke? Aki 5 évig szolgál munkaadónál vagy *háztartásban*, (az is latinfundimios? És aki 20 korona állami egyenes adót fizet, az már milliomos?

Valóban nagyon lenézhetik a magyar demokráciát, ha ilyenfelületes Ítéletre képesnek hiszik.

De nézzük a még középkoribb, oly megütőközést keltelt hármas szavazatok jogcímét.

Hármas szavazattal bírna Andrásy szerint:

1. akinek teljes középiskolai képesítése van;
2. akinek oly állása van, melyhez ily kvalifikáció szükséges;
3. akire egyenes állami adó fejében akár külön-külön, akár együttvéve évi 100 korona összeg van kiróva.

Elég e rendelkezések felsorolása, hogy megcáfolja azok aggodalmait, akik valami „osztályuralom” céljait szolgáló rendszernek vélik a pluralitást. Az Andrásy plurális terve elleni aggály lecsillapítására egy igen jó mód van: el kell olvasni a tervezetet. Oly mód, amelyet eddigelé demokratáink nagy része elmulasztott megkísérteni.

Azt mondják: a pluralitást nem lehet elfogadni, mert sérti az *egyenlőséget*.

Difficila est satifam non scribere.

Hát a radikális lipótvárosi bankár milliója nem „sérti” az egyenlőséget? Hát a szabadgondolkodó tekintélyes ügyvéd vagy

orvos nagy klientelája nem sérti az egyenlőséget? Hát a demokrata hivatalfőnök magasabb fizetése nem sérti az egyenlőséget?

Hipokrizis.

Egyenlőségről beszélni egy oly nemzetnél, amelyben az egyenlőség elve sehol sem érvényesül és amelynél sehol senki nem is óhajtja azt. Egyenlőségről beszélni ott, ahol a társadalmi hierarchia oly exkluzív és erős s ahol társadalmilag mindenkit vagyona, rangja és állása szerint becsülnék — különösen a demokraták.

Franciaországban a forradalom előestéjén maga a nemeség hirdette a kasztok elavult voltát; nálunk maga a demokrácia az, amely — saját körén belül — kasztokat csinál s a vagyon, rang, állás előtt hódolva leborul.

Senki a maga hivatali rangosztályára nem oly büszke, mint a demokrata; senki a maga vagyonát s a mások szegénységét úgy latra nem *véli*, mint a demokrata; és senki úgy nem fél, hogy *egyenlőnek* nézik a többi hozzá hasonló állásúval — mint a demokrata.

Radikális mozgalom nem keletkezhetik, demokratikus mozgalom nem indulhat előkelő támaszok nélkül s vezérükké nem lehet csak gróf vagy excellenciás.

Valódi urasági mozgalmaktól levetett politikusok csekély intelligenciával, de fényes címmel háttérbe szorítják a demokratikus mozgalomban a radikális elemek képzetesebb és intelligensebb vezérségre alkalmas tagjait. És ebben az országban beszélnek az egyenlőség elvéről és arról, hogy ezt az elvet nem szabad sérteni.

A demokrata bankár, ügyvéd, orvos, méltatlankodik az uralkodó osztály társadalmi exkluzivitása fölött; mert *ebbe* az osztályba akar kerülni s nem akar *egyenlő* lenni a többi bankárral, ügyvéddel, orvossal és ha őt azokkal *egyenlőnek* veszik — „középkorít kiált. De azért az egyenlőség elve szent, sérthetetlen s nem kell a pluralitás.

Az állam összes alkalmazottai fizetésemelést követelnek s egyes ágak a maguk *különb* kvalifikációjára hivatkoznak.

Egy sem akar tudni az *egyenlőség* elvéről, mert úgy van meggyőződve, — és igen helyesen, — hogy *egyenlő elbánás egyenlőtlen képzettség és munka mellett a legnagyobb mértékben igazságtalan.*

Summum jus summa injuria.

Ha az egyenlőség elve a helyes: törüljünk el minden kvalifikációt s mindenki egyenlő fizetéssel szolgáljon, egyenlő rangosztályban.

De ezt a demokraták közül viláért sem kívánja senki sem. Az egyenlőtlenség elve helyes ha az embert egy rangosztállyal fennebb viszi; helyes ha nagyobb jövedelmet hoz mint a többinek; helyes ha a demokrata nagyobb vagyonának társadalmi tekintélyt biztosít; helyes ha *neki* használ s az ő hiúságát szolgálja, vagy az ő érdekét. De mihelyt csupán a *nemzeti* érdeket szolgálja ez az elv: akkor egyszerre, akkor azonnal közép-kort és reakciót jelent.

Legyünk őszinték s valljuk meg, hogy Magyarországon elenyésző kivételektől eltekintve nincs demokratikus gondolkodás. E tekintetben nem a *fölfogásunk* különböző a „demokraták”-étól, hanem az *őszinteségünk*. Az ellentét köztünk nem politikai, hanem etikai természetű.

Mi azonban nyíltan valljuk, hogy igenis óhajtjuk az egyenlőtlenséget, de a *helyes egyenlőtlenséget*, vagyis azt, amely a teljesített munka és teljesítő képesség értékelésén alapul.

De ennél az elvnel, — jól vigyázzunk, — nem az *érdem*, hanem a *közérdek* mérlegelése vezet.

A tehetség nem érdem. A „születés véletlene” adja épp úgy, mint a rangot vagy a vagyont. És tehetség nélkül vajmi keveset ér a szorgalom. Pedig maga a kitartás is s a munkára ösztönző akarat, oly jellembeli tulajdonságok, amelyek ugyan érdem számba mennek a mi ósdi konzervatív fölfogásunk szerint, de amelyeket a természettudományos alapon álló fölvilágosult demokrata érdemnek nem vehet. Ő tudja, hogy nincs sem lélek, sem szabad-akarat s hogy az, amit a mi osztályideológiánk jellemnek nevez, természeti törvények által determinált dispozicióknak szükségképeni nyilvánulása.

De, — amint arra már többen rámutattak, — az értelmi kvalifikáció elnyerhetéséhez is szükséges a szülőknek bizonyos kedvező anyagi helyzete, amely szintén „véletlen”, s amelyet az utód érdemként betudni nem lehet.

De mi érdemnek vesszük a tehetséget, amit a természet adott, a nevelést, amelyet a szülőktől nyerünk s az általunk teljesített munkát, amelyet velünk született, átöröklött szorgalmunk gyü-

mölcésnek mondanak s az érdem jutalmáról, — mint valami erkölcsi követelményről, — beszélünk szüntelen.

Az „érdem” jutalma kétségkívül szükséges. Minden nagy és egészséges politikai organizmus *ezen az elven* alapul. Ez *tette* naggyá Napoleon hadseregét s örökre emlékezetessé kormányzásának időszakát.

De ez az elv *politikai* és nem *etikai* természetű. Nem az „örök igazság” kívánja, hanem az állam érdeke. Nem az egyes magánjoga, hanem a vezetők politikai kötelessége. Nem az „érdem” *jutalmazása*, hanem a *kiválóságnak a közcél érdekében való felhasználása* az ő kötelességük. És ebben az értelemben igenis vannak jogai a kiválóknak; nem *jutalomra*, hanem *működési térre*, amelyen használhassanak.

Hiszen természetesen a működési tér maga már jutalom; de ha *ezekből* a szempontokból nézzük a dolgokat, akkor látnunk kell, hogy midőn az állam jogokat oszt, nem *érdemet jutalmaz*; hanem *képességeknek nyújt teret*. Ebből a szempontból nézve, a politikai jogok tekintetében való egyenlőség elve képtelenségnek bizonyul. És pedig nem valami önző „osztályérdek” szempontjából, hanem a *közérdek* prioritásának elve alapján, mely minden önző érdekekkel teljes szigorúsággal szembeáll.

Ha tehát azt látjuk, hogy egy országnak szüksége van arisztokratikus vezetésre: konzerválni kell e vezető osztályt s annak politikai tekintélyét. És miután azt látjuk, hogy képzett és intelligens elemekre minden országnak nagy szüksége van; védeni s előmozdítani kell ezek érdekét s politikai befolyását.

Nem az érdem jutalma szempontjából, hanem az ország érdeke szempontjából; *azért és oly arányban*, amint azt kívánja az ország érdeke.

Ebből a szempontból azután igenis föltétlenül helyes és föltétlenül megvalósítandó a napóleoni nagy elv: „La carrière est ouverte aux talents.” Mert enélkül nincs egészséges közélet, nincs fejlődés, nincs haladás.

De ebből a szempontból nézve a dolgokat, a választói jogot is szükségképpen a *közérdek* kizárólagos elve alapján kell elbírálni s hogy az *értelmiség vezető szerepe* közérdek, azt, aki az emberi művelődés és haladás híve, tagadni nem lehet.

Hiszen ha ez az elv nem igaz, vessünk el minden civilizációt,

mint hiú pompát, amely az élet nagy problémáival szemben semmire nem tanít.

És valóban csodálkozással kellett hallanunk, hogy azok, akik mindig a születési előjogok s a vagyonos osztály ellen mennydörögnek s az intelligencia érvényesüléséért hadakoztak: szembeállottak azzal a plurális választójoggal, amely elsősorban az *értelmi* kvalifikáció alapján osztja a jogokat. Azt még meg tudtuk volna érteni, ha az ösválasztók jogait kifogásolták volna, — ez ellen valóban sok kifogás emelhető; — vagy azt, ha hibáztatták volna az életkor, családi állás s adó alapján való pluralitást és azt kívánták volna, hogy *csupán* értelmi kvalifikáció alapján lehessen nyerni többes szavazatot. Azt ugyan akkor sem hittük volna el, hogy például 32 évesek és három gyermekesek plurális választójoga csupán a „grófok érdeke” — ilyen abszurdumot csak a demokrata hihet; — és azt sem hitethették volna el senkivel, hogy a 20 koronás adó alapján nyert plurális szavazat birtokosa az „oligarchikus” elemek közé tartozik; de azt logikusnak és elvileg érthetőnek tartottuk volna, ha csupán értelmi alapon tartásuk helyesnek a pluralitást. De hogy *elvileg* elítéljék az intelligensebb elemek kedvezményezését s hogy ezt a haladás nevében tegyék: oly eljárás, melynek jóhiszeműségében hinni nem lehet.

A szocialista *vezetőknél* ez érthető, ők tudják, hogy az elvtársak egyenlő választójoga az ő *számukra több ezerszeres pluralitást jelent.*

Az intelligens munkásság plurális szavazata ellenben nem mindig biztos s azzal nem lehet *föltétlenül* rendelkezniök. Feledik ők is, hogy a választó jog egyenlősége a hecckáplánnak s a nemzeti izgatónak még sokkal nagyobb pluralitást biztosít s így az ő céljuknak több kárt hasznót csinál.

De egyesesen képtelenség, hogy az a lateiner osztály, — az úgynevezett „városi elem”, — amely mindig panaszkodik, hogy háttérbe szorul: ellenzi azt a választási rendszert, amely leghatásabban az ő érdekét szolgálja. Képtelenség és politikai éretlenség jele, hogy a *diploma emberei* ellenezzék a *diploma alapján nyert kiváltságolást.* Ha valakinek, úgy bizonyára a diplomás elemnek „osztályérdeke” ez.

És itt még egy sajtáságos tünet mutatkozik. A városi polgárság külön városi kerületeket kíván. Híve az egyenlőségnek, de ebben az egy esetben, — kivételesen, — mégis azt tartja, hogy a

városi kerületek kedvezményezendők annyiban, hogy *kevesebb* szavazó is elég legyen egy városi kerület alakítására, mint amennyi a vidéken megkívánatik. A vidéki kerületeknek *egyenlőknek* kell Jenniök, akármit is kivan a magyar szupremácia érdeke, de a városiaknál az egyenlőség *elvétől*, — több hajszálnyira, — eltérhetünk.

Hogy e fölfogás alapja nyilvánvaló *osztály érdek*: azt nem kell bizonyítani. De az, amit a városi elem ezen osztályérdeke itten követel, voltaképp nem egyéb, mint *burkolt pluralitás*. És ia pluralitás alapja mi? A nagyobb értelmiség. íme a városi külön kerületek alakításának követelése ugyanazon elvből indul ki, mint Andrassy tervezete. Csakhogy hívei nem oly őszinték és nem oly következetesek.

Miért kívánják voltaképpen a külön városi kerületeket? Azért mert azt mondják, hogy a falusi elem papi, földesúri és váranegyei befolyás alatt áll s háttérbe szorítja a demokratikus elemeket.

Milyen jó volna néha gondolkozni is! Milyen könnyű lett volna akkor rájönniök, hogy Magyarországon ia papi, földesúri és hatósági befolyás legerősebb eszköze az a *nép*, amelynek ők úgy kívánják a jogukat.

Ők maguk állítják, hogy ez a nép velük szemben, az ő ellensúlyozásukra használható föl; és mégis *ennek* követelik az egyenlő választói jogot. Hiszen ha azt radikálissá lehet nevelni: miért nem nevelték azzá? És ha a *városi* kerületekben nem lehetett őket demokratizálni, ugyan hogy higyjük, hogy a *falusiakban* lehet. Valóban abszurdum, egyrészt azt állítani, hogy a nép segélyével uralkodik a vármegye a városi kerületekben s szorítja háttérbe a demokráciát; és *ugyanakkor* azt hirdetni, hogy a sokkal elmaradottabb falusi kerületek népétől lehet vární a demokráciát.

De ha a *burkolt pluralitás* elve alapján, — s az egyenlőség elvének világos megsértésével, — külön is szervezzük a városi kerületeket: ugyan mit nyer az intelligens városi elem azzal, ha a külön szervezett városi kerületekben nem hagyjuk most már a városi elemet dominálni, hanem a választó jog kiterjesztésével ismét rájuk szabadítjuk azt az elemet, amely őket ismét *majorizálni* fogja. Ezt téve nem a lateiner elem és nem a városi polgárság állását erősítjük s nem az intelligencia az, amely érvényesült.

És erre nézve egy oly férfiú szavaira hivatkozhatunk, kinek

szabadelvűségét még eddig kétségbevonni senki sem merte. AT* 1874-iki választójogi vitában maga Szilágyi Dezső volt az, aki — midőn a városi cenzus leszállítását kívánták egyesek — figyelmeztette a Házat arra a körülményre, hogy a mi városaink nagy részében a lakosságnak alsóbb rétege nem ipari proletariátus, hanem voltaképp *falusi elem* s így ennek az érvényesülése éppen azoknak szempontjából nem kívánatos, akik a *városi elem* — azaz a polgárság és a lateiner osztály érvényesülését kívánják.

És valóban, az is csodálatos, ha egyes városok liberális ösmagyar érzelmű polgársága oly elemek érvényesülését erőszakolja, amelyek például a felvidéki városok jó részében a felekezeti gyűlölséget hoznák a közéletbe; az erdélyi városok egy részénél pedig a dákoromán elemeknek adnának erőt.

A pluralitás érdeke a magyarságnak, érdeke az értelmiségnek és érdeke a szabadelvű haladásnak is.

Érdeke-e a demokráciának?

Nálunk a demokrácia kifejezés alatt két egymással homlok-egyenesen ellenkező irányzatot értenek. Demokratikusnak mondják azt a törekvést, amely a közéletben a *tehetség és a tudás* érvényesülését köveleli s minden más szempontot mellőzni kíván. De demokratikusnak neveznek minden oly mozgalmat is, amely a *tömeg* számára követel jogokat. Pedig ez a két törekvés egymással ellenkezik s *az egyik kizárja a másikat*.

Ha a demokrácia *tömeguralmat* jelent, akkor *az egyenlőség* elvének megvalósulása; ha a *tehetség és tudás érvényesülését* jelenti, akkor az *egyenlőtlenség* elvén alapul. Egyik a másikat kizárja, mert egymással ellenkező elveknek folyományai.

És az agitátorok kedvenc fogása, hogy összezavarják az ellenkező fogalmakat s hogy azt a szimpátiát, amit a tehetség és tudás érvényesülésének elve méltán kelt, a tömeguralom elve számára kamatoztassák. A helyes *egyenlőtlenség* elvének természetes népszerűségét kihasználják, hogy — a „demokrácia” közös kifejezésének leple alatt — az *egyenlőség* elvének szerezzenek ezzel híveket.

A *tömeguralom* elvének nem kedvez a pluralitás; de az *értelmiségnek* kedvez mindenütt.

És csak sajnálni lehet, hogy a nagy gonddal és körültekintő, megfontolt javaslatot nem sikerült megvalósítania. A parlamenti analfabéták osztályérdeke föllázadt e javaslat ellen, mely az ér-

telmiség alapján klasszifikálja az embereket s ez elemek a vegyrokonság természetes elvénél fogva vonzódtak a nép tudatlanabb elemeihez s a magyar intelligenciát becsmérve, innen várnak erőt. Azok pedig, akik Andrássyval egy kabinetben ülve *elfogadtak* a pluralitást s ez elvben *szolidárisak* voltak vele: a legelső alkalommal cserbenhagyták. A politikai bátorság ama hiánya, amely egy félrevezetett közhangulattal szemben férfiasan megállni képtelen, visszariadt a legelső ellenmondásra s nem tartott érdemesnek bár egy ütközetet a nemzet nagy érdekeiért.

Mellettük volt az egyenlő választójog elleni küzdelemben az *értelmi* túlsúly, a *társadalmi* és *gazdasági* erő; és hogy helyzetük még előnyösebb legyen: a Justh-párt egyszerre pártolni kezdte s ezzel kompromittálta a demokráciát. Artikulálatlan hangokkal védte a korszellemet s derűtséget keltett dicsőítve a kultúrát. *Ázsiával* ütközött itten össze Európa s a szocialisták intelligens, de kicsiny csapata nem bírta megváltoztatni ezt az összbnyomást. A szocialisták pedig gyöngék a nemzetköziség elve által s az ország kezdetleges gazdasági fejlődési foka miatt.

Ilyen kedvező körülmények között hagyták cserben Andrássyt volt miniszter társai, hogy a komoly államférfi meg gondolt, évek munkájával kidolgozott tervét egy oktalan kortespolitikus felületes tákolmányával cseréljék föl. Egy kísérletre, egy erőfeszítésre, egyetlen ütközetre nem tartották érdemesnek azt a tervet, amelyet azelőtt a magyar szupremácia legbiztosabb fegyverül fogadtak el.

Ha a radikális választójogi irányzat előtérbe nyomul: ennek köszönje diadalát.

Non sua virtute, aliorum imbecillitate vincit.

Jegyzet. A kis tanulmány a *Magyar Figyelő* 1912. évi 15. számában jelent meg első ízben. A tisztelt olvasó e dolgozatnak és Tisza István „Hieronymi a választójogról” című dolgozatának összehasonlításából megállapíthatja, hogy a két szerzőnek ítélete a gróf Andrássy-féle választójogi tervezetet illetőleg nem egyezik minden részletében.

A kiadó.